

Asia: 1/41/2016

Lausuntopyyntö yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietinnöstä ja työryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi uudeksi tietosuojalaiksi

1 luku. Yleiset säännökset

Yleiset kommentit

TUHA-verkosto haluaa omaan asiantuntemukseensa perustuen ottaa kantaa joihinkin tieteellisen tutkimuksen tekemisen edellytyksiin vaikuttaviin yksityiskohtiin koskien TATTI-työryhmän mietintöä ja työryhmän ehdotusta hallituksen esitykseksi uudeksi tietosuojalaiksi.

TUHA-VERKOSTO

Tutkimuksen tuen ja hallinnon verkosto (TUHA) kokoaa yhteen suomalaisissa yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa, tutkimuslaitoksissa ja muissa tutkimusta tekevissä organisaatioissa työskentelevät tutkimushallinnon asiantuntijat. TUHA-verkostoon kuuluu yli kolmensadan henkilöjäsenen lisäksi myös muita valtakunnallisia verkostoja (Suomen yliopistokirjastojen neuvosto SYN, AMK-TKI-johtajat, Finn-ARMA, Tohtorikoulutusverkosto). Se toimii kymmenen eri aiheita käsittelevän alaryhmän kautta.

TUHA-verkosto edustaa kattavasti suomalaista tieteellistä tutkimusta tukevia ja palvelevia asiantuntijoita. Roolinsa kautta sille on muodostunut syvälinen käsitys suunnasta, johon tieteellistä tutkimusta tukevat järjestelmät ja palvelut ovat tutkimuksen ohella kansainvälisesti kehittymässä.

YLEISESTI

Verkoston näkemykset pohjautuvat seuraaviin alkuoletuksiin:

A) Tiede on kansainvälistä. Huipputason tieteellinen tutkimus edellyttää aktiivista yhteydenpitoa ja tietojenvaihtoa eri puolilla maailmaa oleviin kollegoihin.

B) Digitalisoituminen muuttaa nopeasti ja voimalla tieteen tekemisen tapoja.

C) Avoin tiede ja siihen kytkeytyvä tutkimustiedon jakaminen on kansainvälisessä tiedeyhteisössä vahva trendi.

D) Tutkimuksen tuen ja palveluiden kaikkia osa-alueita automatisoidaan hyödyntäen useita lähdejärjestelmiä. Näin toisaalta lisätään tutkijoiden tutkimukseen käytettävissä olevaa aikaa ja toisaalta mahdollistetaan tutkimuspalveluiden asiantuntijoiden työpanoksen käyttäminen vaativampiin tehtäviin.

Yleisesti TUHA-verkosta huolestuttaa suunnittelussa valittu linja, jossa jätetään käyttämättä tietosuoja-asetuksen tarjoama mahdollisuus sääntelyn modernisointiin. Ehdotuksessa on jäänyt vähälle huomiolle se miten ihmiset jo nyt käyttävät teknologiaa ja millaista toiminnallisuutta ja käytettävyyttä he järjestelmiltä edellyttävät. Myös tietosuojalainsäädännön on elettävä ajassa. Valittu kireä linja antaa tarpeetonta etua kansainvälisille verrokeille.

Tietosuoja-asetuksen toimeenpanon ei pidä kaventaa julkisuusperiaatteen tai tieteen vapauden toteutumista.

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

2 luku. Käsittelyn oikeusperuste eräissä tapauksissa

Yleiset kommentit käsittelyn lainmukaisuutta koskevasta 3 §:stä.

TUHA-verkosto esittää seuraavat tarkennusta vaativat kysymykset henkilötietojen käsittelyperusteesta tutkimuksen näkökulmasta:

1) Mikä on suostumuksen ja yleisen edun käsittelyperusteen suhde?

a) Mikä on eurooppalaisen “yleinen etu sääntely henkilötietojen käsittelyperusteena” – tradition suhde Suomen perustuslakiin ja perustuslakivaliokunnan

tulkintatraditioon, joka edellyttää tarkempaa säätämistä käsittelyperusteesta?

b) Muuttuuko perustuslakivaliokunnan linja koska tietosuoja-asetuksessa käytetään yhdenmukaisuusmenettelyä?

2) Riittääkö asetuksen oikeusperuste yliopistoille?

3) Riittääkö asetuksen oikeusperuste yksittäiselle tutkijalle?

4) Onko säännös perustuslakivaliokunnan kriteerit täyttävä?

a) Täyttyvätkö PL 10 §:n (yksityiselämän suoja) sääntelyvaraukselle asetetut edellytykset esimerkiksi suhteellisuudesta, täsmällisyydestä ja

tarkkarajaisuudesta?

Yleiset kommentit erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta 5 §:stä ja rikostuomioita ja rikkomuksia koskevasta 6 §:stä.

-

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen lapselle sovellettavan ikärajan tulisi olla:

-

Ikärajaa koskevat perustelut

-

3 luku. Valvontaviranomainen

Yleiset kommentit suullista käsittelyä seuraamuslautakunnassa koskevasta 16 §:stä

-

Muut yleiset kommentit valvontaviranomaista koskevasta 3 luvusta.

-

4 luku. Oikeusturva ja seuraamukset

Yleiset kommentit käsittelyn viivästyistä koskevasta 23 §:stä.

-

Tulisiko yleisen tietosuoja-asetuksen 83 artiklan mukaisia hallinnollisia sakkoja voida kohdistaa myös viranomaisiin ja julkishallinnon elimiin?

-

Perustelut

-

Mikäli vastaus hallinnollisten sakkojen kohdistamista viranomaisiin koskevaan kysymykseen on ei, pyydetään esittämään näkemys vaihtoehtoisesta seuraamusjärjestelmästä.

-

Muut yleiset kommentit oikeusturvaa ja seuraamuksia koskevasta 4 luvusta.

-

5 luku. Tietojenkäsittelyn erityistilanteet

Yleiset kommentit henkilötietojen käsittelyä journalistisia, akateemisen, taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten koskevasta 27 §:stä.

-

Yleiset kommentit tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten tapahtuvaa käsittelyä koskevista poikkeuksista ja suojaustoimista

TUHA-verkosto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että henkilötietojen käsittely tieteellisessä tutkimuksessa on riittävän joustavaa. Se on keskeinen edellytys toisaalta suomalaisen tieteen menestykselle ja toisaalta tutkimuksen tekemiselle ylipäänsä. Henkilötietojen suojaamisella ei pidä aiheuttaa turhaa haittaa tutkimukselle.

Muut yleiset kommentit tietojenkäsittelyn erityistilanteita koskevasta 5 luvusta.

Onko tarpeen erikseen kirjata käsittelyperuste esimerkiksi seuraavalla tavalla muotoiltuna:

25 a § Käsittelyperusteet rekisteritutkimusta, tilastollista käyttöä sekä arkistointitarkoituksia varten

Henkilötietojen käsittelylle on tietosuojaa-asetuksen 6 artiklan e -kohdan mukainen käsittelyperuste, kun

- 1) käsittely tapahtuu tieteellisessä tutkimustarkoituksessa tai tilastollista tarkoituksia tai arkistointitarkoitusta varten,
- 2) tutkimusta, tilastointia tai arkistointia ei voi suorittaa ilman henkilötietojen käsittelyä ja
- 3) rekisteröityjen suostumusta ei tietojen suuren määrän, tietojen iän tai muun sellaisen syyn vuoksi voida edellyttää hankittavan.

1 momentin mukaista käsittelyperustetta sovelletaan tutkimukseen, jonka:

- 1) käsittely perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan;
- 2) tutkimuksella on vastuuhenkilö tai siitä vastaava ryhmä; ja
- 3) henkilötietoja käytetään ja luovutetaan vain tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten

Arkistoista, jotka ovat oikeutettuja 25 a §:n mukaiseen käsittelyyn, säädetään tarkemmin erikseen.

Laki rikoslain 38 luvun 9 §:n ja 10 §:n 3 momentin muuttamisesta

Yleiset kommentit tietosuojarikosta koskevasta 9 §:stä.

Muut mahdolliset kommentit

Muita huomioita työryhmän mietinnöstä ja ehdotuksesta hallituksen esitykseksi

Tutkijoiden omat henkilötiedot tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta:

- Tieteen uusiutumisen kannalta peruslähtökohta on, että tieteelliset tulokset ja niiden tekijätiedot ovat julkisia ja vapaasti jaettavissa. Samoin tekijänoikeuslain perusteella tekijätietojen on oltava näkyvissä, kun tekijänoikeuden suojaamaan teokseen viitataan.

Tutkijat meritoituvat ja saavat mainetta, kun toiset tutkijat viittaavat heihin ja hyödyntävät heidän tutkimustuloksiaan. Tutkijoiden urakehitys sekä menestyksenkäs tutkimusrahoituksen saanti riippuu keskeisesti heidän meriiteistään.

Nykyaikana tutkimustulosten esittäminen, niihin viittaaminen sekä tutkimusrahoituksen hakeminen ovat jo suurelta osin siirtyneet sähköiseksi. Tekijä-, julkaisu-, ja muut tutkimusta kuvailevat tiedot ovat julkisia, ristiinkytkettyjä ja tutkijoiden itsensäkin rutiininomaisesti hyödyntämiä kansainvälisissä ja kotimaisissa palveluissa. Sekä aiemmin mainittu meritoituminen että osin tieteellisen tutkimuksen edistyminen perustuu näiden tietojen avoimeen jakamiseen ja vapaaseen liikkumiseen sähköisten rekisterien välillä.

Suomen kireä linja tietosuoja-asetuksen toimeenpanossa voi vaarantaa tutkijanuran edistymisen. Se myös asettaa suomalaiset tutkijat huonompaan asemaan kansainvälisiin kilpailijoihin nähden.

Tietosuoja-asetuksen toimeenpanossa on huolehdittava siitä ettei tieteen julkisuutta rajoiteta tai haitata tutkimusprosessille keskeistä meritoitumista esimerkiksi estämällä, rajoittamalla tai hankaloittamalla tekijätietojen käyttämistä. Epävarmuuden poistamiseksi verkosto toivoo ehdotukseen tältäosin tarkennusta.

Tieteellisen tutkimuksen käytännöistä:

- Tutkijat noudattavat tieteen itsesääntelyyn liittyviä tunnustettuja ja kansainvälisiä eettisiä standardeja sekä hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) käsittelee suomalaisen tiedeyhteisön osalta tieteelliseen tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä, tutkimusetiikkaa ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Tietosuoja-asetukseen liittyvillä säädöksillä ei ole syytä puuttua tieteen itsesääntelyyn ja sen kautta kaventaa tieteen vapauden toteutumista.

- Tieteen peruspilareita ovat tulosten falsifioitavuus sekä muun kansainvälisen tiedeyhteisön tekemä tulosten vertaisarviointi. Tämän keskeisen toiminnon toteutuminen edellyttää pääsyä tutkimustulosten takana olevaan tutkimusdataan. Uudet säädökset eivät saa haitata tai estää tutkimustulosten riippumatonta verifiointia ja toistamista.

- Tieteellinen tutkimus on kansainvälistä ja rajat ylittävää. Teknologinen kehitys on tuonut tutkijoiden ulottuville suuria datamassoja. Niitä analysoimalla saadaan tuloksia, jollaisia aiemmin käytetyistä pienemmistä datoista ei pysty saamaan. TUHA-verkoston näkemyksen mukaan on varmistuttava siitä, ettei sääntely turhaan estä tai haittaa datan louhintaan ja suurten datamassojen käsittelyyn perustuvaa tieteellistä tutkimusta.

- Tieteellinen tutkimus henkilötietojen ja arkaluonteisten tietojen käsittelyperusteena on turvattava. Tältä osin verkosto ei pidä suotavana mahdollisia kiristyksiä nykyiseen tilanteeseen nähden.

- Viitaten Suomen museoliiton lausuntoon myös TUHA-verkosto pitää tärkeänä suomalaisten kulttuuriperintöorganisaatioiden toiminnan huomioon ottamista. Ne hallinnoivat tieteelliselle tutkimukselle tärkeitä lähdeaineistoja, joiden on jatkossakin oltava tutkijoiden saatavilla.

Tutkimushallinnosta:

- Tutkimushallinnolta ja tutkijoilta vaaditaan nykyään paljon raportointia ja seuranta esimerkiksi rahoituksen käytön tai erilaisten tutkimukseen liittyvien lupien osalta. Hallinnollinen työ on aikaa vievää ja tutkijoiden tapauksessa aika on pois tutkimukselta.

Digitalisoituminen tarjoaa paljon mahdollisuuksia automatisoida, sujuvoittaa ja nopeuttaa hallinnollista työtä sekä parantaa käyttökokemusta. Digitalisaation täysimääräinen hyödyntäminen edellyttää mahdollisuutta siirtää sekä tutkijoihin että tutkimukseen liittyviä tietoja automaattisesti rekistereistä ja varannoista toiseen ja näiden tietojen rikastamista tai kytkemistä muihin tietoihin. Tietojen siirtymisessä ei ole merkitystä sillä onko lähettävä vai vastaanottava järjestelmä aloitteellinen. Pitää huolehtia siitä ettei tietosuojalaki estä digitalisoitumisen mahdollistamaa kehitystä.

- Organisaatioiden ja kansallisten tietovarantojen hyödyntäminen, integroiminen ja käyttö on oltava mahdollista tutkimuksen tukemiseksi. Eri varannoissa ja rekistereissä olevia tietoja on voitava uudelleenkäyttää tehokkaasti ja moderneilla keinoilla.

Tieteen vapaus:

- Ehdotuksessa ei ole käsitelty tietosuojalain suhdetta perustuslain 16 § mainittuun tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapauteen. Vaikka asia otetaan luvussa 2.1.9 esille ei mietinnössä käsitellä lakiehdotuksen suhdetta tieteen vapauteen. TUHA-verkosto toivoo käsittelyä myös tästä näkökulmasta lakiehdotuksen sisältäessä asioita, jotka voivat vaikuttaa perustuslaissa turvatun tieteen vapauden toteutumiseen.

- TUHA-verkosto haluaa nostaa esille tietosuoja-asetuksessa esitettyjen sanktioiden mahdollisen vaikutuksen tieteen vapauteen. Jo sanktioiden uhka voi ohjata tutkijat tekemään tutkimusta, jossa pelkoa sanktioista ei ole. Niillä voi siten olla välillinen ja tarkoittamaton ohjausvaikutus, joka kaventaa merkittävästi tieteen vapauden toteutumista. Joskus jo tietojen arkaluonteisuus itsessään voi olla tutkimuksen syy.

Muuta

- Tietosuojalain valmistelu on syytä tehdä rinnakkain toisilain (Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveystietojen tietoturvalisesta hyödyntämisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi) kanssa siten, että lait täydentävät toisiaan eivätkä ole ristiriidassa keskenään.

- Lopuksi TUHA-verkosto toivoo hallituksen esitykseen perusteluja kuvaamaan tietosuoja-asetuksen kansallisessa soveltamisessa tehtyjä valintoja, jotta asetuksen soveltaminen käytäntöön muodostuu sujuvaksi.

Rydman Walter

Tutkimuksen tuen ja hallinnon verkosto - TUHA - Verkosto:

<https://wiki.eduuni.fi/x/Cpz4Ag>